

Postoje dva razloga koji novu knjigu Miroslava Antića *Plavi čuperak* čine knjigom eksperimenta. U ovoj knjizi je prisutno novo govorno lice. Posle roditelja, pedagoga, pesnika, zabavljača, deteta s brkovima, reči pesme pokušava da izgovara intimni prijatelj.

Posle obraćanja detetu-daku, detetu-igraču, detetu-pilotu, detetu-potomku pojavljuje se novo obraćanje. Miroslav Antić ima pred sobom dete-pesnika.

Koja govorna lica egzistiraju u našoj poeziji za decu pred ovog novog pokušaja i kojim se obraćajnim znacima ona služe?

DRAGA DECO!

Govorna lica u našoj poeziji za decu bila su veoma različita. Osnivač poezije za decu, Jovan Jovanović Zmaj, obraća se deci kao roditelj. Njegovi nastavljači bili su uglavnom pedagogi. Koliko je Zmaj bio duševan roditelj, toliko su njegovi nastavljači bili pedagog bez duha. Zmaj je svojim urođenim darom za slobodno kreiranje maštovite igre duha prevazišao utilitarnost poetike svoga vremena. Kod njegovih nastavljača pedagoška poenta izlila je u prvi plan jer je kod pesnika nedostajao homo ludus, Zmaj, koji je to u dečjoj poeziji bio u najlepšem izražaju svoga vremena, govorio je deci: *draga deca!*

Njegova obraćajna lica još nisu podlegla klasifikacijama modernog vremena: da se obraća deci uopšte, a ona hoće da budu dobra deca.

DECA, KOJA TREBA DA UČE

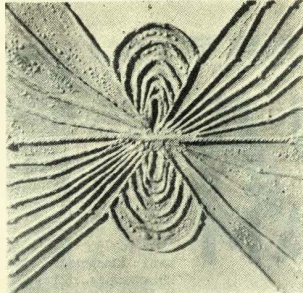
Neposredni nastavljači Zmaja uglavnom izbegavaju obraćajno lice, oni se obraćaju predmetu zahtevanja. Oni operišu etičkim trećim licem, kome ni brižljivo konstruisana naracija nije mogla, u većini, da dar pesničkog govora.

POSTOVANA DECO!

Dušan Radović, pesnik koji je doneo u poeziju za decu čudo, non sens, semantiku domišljatosti, obraća se deci direktno: *poštovana deca!* Ovo „poštovanje“ za decu nije samo stvar humorne kombinatike, tu ima stvarno poštovanje. Dušan Radović ne govori poeziju za decu sa pozicija početne jednostavnosti. On je preve dečju logiku preko zida temporalnosti i našao iznova mogućnost da ona bude jednostavna i čista. Temporalnost joj nije oduzela sjaj dečjeg pogleda, ali je u svome doticru sa dečjim poretkom sveta stvari došla nova značenja: značenja završne jednostavnosti. Ni poza, ni pesnički izlet, Radovićeva reč u poeziji odista ima osobinu preobraćene reči: on u njoj izražava pomirenje iskustva sa preveličku dečje logike.

Postovanje o kome je ovde reč je poštovanje za semantiku dečjeg govora, za čistu poetičnost deteta. Dušan Radović od čitaoca zahteva veoma mnogo, pre svega da se oslobodi „ne svesti“ o iskustveno koncipiranoj pesmi.

Govorno lice u Radovićevoj poeziji ne pretenduje na to da se približi detetu. Ono zadržava svoju poziciju distance, iako je uvek prisutna svest da to lice više verovanja ima za obraćajno lice, za deca, nego za sopstvenu poziciju.

VLADIMIR MILARIĆ 10-74870781 GOVORNO I OBRAĆAJNO LICE U POEZIJU ZA DECU

Marginalije uz novu knjigu Miroslava Antića „Plavi čuperak“ i druge knjige pesama za decu, zašćenih na stolu.

POSTOVANI ČITAOCI!

Stevan Raičković, Dragan Lukčić, Brana Crnčević, Mira Stetanović, Ljubivoje Ršumović, najpotpunije se nadovezuju na sponenutu tendenciju poštovanja deteta kao čitaoca. Njihova poetika više nema nikakvih korena u pedagogiji: oni nastoje da dečja pesma bude pesma. Uz njihova imena vezano je prenananje pesme za decu iz oblasti primenjene pedagogije u obliku čistog pesništva. U njihovim raznorodnim, veoma raznorodnim glasovima ima jedna zajednička nit: oni govore svoju doživljaj detinjstva sa verodostojne pesničke stajališne tačke. Ipak, oni zadržavaju distancu. Njihova distanciranost ne podrazumeva ništa manje važni značaj udaljenosti pesnika od života i životnog doživljaja, nego što je to u poeziji inače prisutno. U njihovoj pesmi za decu nisu prisutni uticaji vanpesničkih impulsa. Najizrazitija razlika između „pesme za decu“ i pesme uopšte, koja je kod njih jedva zametljiva, sastoji se u tome što pesma za decu nastoji da se oslobodi asocijacija koja nameće metafiziku. Pesma za decu ima čistu pesničko verovanje u ishod stvari, u njoj smrt nema niti prisustva, niti prizvuoka. U svakom drugom pogledu njihove „pesme za decu“ su prave pesme.

Sponenuti pesnici ne prave nepozorne zaletе: oni svome govornom licu ne dopuštaju da ode među klice koji šapuču svoje tajne. Njima je stalo do toga što će zadržati svoju govornu poziciju dalje od konkretne poezije života koja kruži oko

dečjih skupova. Ispovedno lice njima se ne čini naročito pogodnim licem za dečju pesmu. Ispovedno prvo lice pretpostavlja duboku potrebu pesničke individualnosti za saopštenjem koje liči na poveravanje: ono nije namenjeno javnosti, ova se korespondencija vrši u četiri oka. Priznač poezije za decu nije takva. Ona podrazumeva mali spektakl i široku javnost dečjeg čuđenja. U ispovednom licu imamo izvanredne naivne poezije, ali napisane dečjom rukom.

Ako bi trebalo za potrebe ove improvizovane klasifikacije tražiti formulaciju za obraćajni stil sponenutih pesnika, onda bih izabrao izraz *poštovani čitaoci!* Ovde treba napraviti razliku od Radovićevo „poštovana deca“, jer je Radović u svojoj pesmi izrazilo zaokupljen dečjom logikom, dok se kod pesnika o kojima govorim osnovni interes usmerava na to da naprave solidnu pesmu.

DRAGI DEČACI I DEVOJČICE!

Milovan Danolić je preteča jednog novog odnosa u korespondenciji pesnik — deca. On je prirodno svoje emotivnosti doveden u situaciju da govori u ime dece. To nije jedna od poznatih pesničkih prevara. Mića Danolić gradi svoju poeziju za decu bez bitnog učešća životnog iskustva u izvorima govora, on uspeva da se dovoljno iskreno prenese u njemu bliz i blizak svet detinjstva. U njegovoj poeziji kao da nema posrednika koji je u poeziji za decu inače gotovo uvek prisutan: to je onaj savet da detetu treba reći nešto što se u drugoj psihičkoj sredini čini važnim i pravim. Detinjstva naime dobijaju u pesništvu svoje najlepše izražaje tek preko ogledala godina. Kao da samo filter temporalnosti može da omogući detinjstvu da se u pesmi nađe kao istinski pesnički sadržaj. Međutim, u takvim pristupima temama delanja mi za pravom imamo temu nostalgije za detinjstvom. Iako u toj nostalgiji deca nalaze neku draž jer se identifikacijom sa njom osećaju starijima i jačima, ona nije poetičke prirode, niti je estetski pogodan ekvivalent za razvijanje čitalačke poetske klike duha.

Milovan Danolić je pokušao izraziti svet detinjstva bez ogledala godina, a sa objektivom, a opet tako čudnim stalacem kojim se igraju deca i kroz koje svet postmatnju. Njegove pesme o Pepi Krstu donose takvu jednu sliku dečjeg sveta. Iako tu „sećanje na sopstveno detinjstvo“ nije isključivo, ono ipak nije u tolikoj meri prisutno da priziva asocijacije o onom što je nekad bilo.

Kod Milovana Danolića osećamo više emotivnosti u govornom licu; ono odista voli i razume deca na način koji ne podrazumeva razliku u godinama. On se obraća deci novim obraćajnim znakom: *dragi dečaci i devojčice!* Jedan sasvim neposredan dogovorni poziv između jednaka. Milovan Danolić je čak spreman da govori u ime dece odraslima. Međutim, on nije nikad bez prefinjenosti i diskrecije u obraćanju. Iako je napisao „Proglaš dečje republike“, on nije sklon da govori u proglašima i sa govorničkim apoteoziranjem. On uglavnom zadržava treće lice. Ali, to je stvar vredna posebnog ispitivanja; u njegovom trećem licu ima toliko topline i blizine, toliko prvog lica unese-nog u objekte prikazivanja, da njegov pesnički govor zrači najtoplijom neposrednošću.

ROĐENI MOJI!

Miroslav Antić odlučno se u novoj knjizi opredeljuje za prvo lice. On unosi najintimniji obraćajni znak: *rođeni moji!*

Do sada smo imali slučajevce različitog obraćanja pesnika detetu, ali uvek smo imali pesnika i dete. Miroslav Antić govori tako kao da pred sobom nema čitaoca, nego dete-pesnika. On ne govori zato da ostvari pesničku klimu, on govori tako kao da pesnička klima u detetu već postoji. To je nov odnos prema detetu i Antić ga je upotrebio u najboljoj mogućoj situaciji: on u svojoj knjizi govori, bolje reći razgovora, nastavlja razgovor koji se već vodi u poetskoj zbilji zaljubljenih petnaestogodišnjaka. On se u taj sentimentalni romantični svet unosi tako predano i sa toliko zaštitničke ponesenosti, da njegovo govorno lice deluje zaba kao lice od poverenja. U pogledu identifikacije sa predmetom svoga pesništva Miroslav Antić je zaista učinio sve. Još jedan korak i došlo bi u pitanje njegovo pesničko postojanje, — postao bi reproduktivac poezije života koja je već u detetu. Ovakvo, na ivici provalije, on je sušćen sa najvećim opasnostima, ali i sa najvećim mogućnostima: komunikativnost njegove poezije za decu je odista izvanredna. Nije reč ovde o popularnosti, koju ustalom imaju tolike šansone, reč je o čitalačkoj pesničkoj ponesenosti lektom, o ponesenosti koja ne vodi u zbilju li lako sanjarenje, nego u stanje osmišljavanja nekih istina širokih i nedohvatnih, ali i mladićskoj duši bliskih ljubavnih raspoloženja. Njegove prve ljubavi svetle u život nekim magičnim sjajem i nose neku bodrost, neku prihvatljivu optimističku ponesenost životom.

Posle velikih inovacija u poeziji za decu koje su ometli Dušan Radović, Stevan Raičković, Milovan Danolić i drugi sponenuti ili ovde nesponenuti pesnici, Miroslav Antić se vraća pitanju psihike o koline u koju pesma dolazi. Njega više ne interesuje toliko da li je pesma za decu pesma (jer to mora biti), već da li ona ima stvarne komunikativne moći. Uočena je već jedna kontradiktornost u brzom i bogatom razvoju poezije za decu u poslednjih desetak godina: njeni najbolji pesnički rezultati pokazuju da dolaze u sukob sa mogućnostima korespondencije. Istina, to je pojava koja prati modernu poeziju uopšte, ali ovde čitalačku „tupost“ ne uzrokuje konvencionalnost u prilazu pesmi, nego stvarna psihika granica koja stoji pred detetom. Prema definiciji Milovana Danolića pesma za decu je ona pesma koja se nije vinula u visine. Može biti da je u snažnom rasvatu poezija za decu upravo namera pesme da ode visoko bila opravdano prisutna, jer je u nastiču prevladavala takva poezija koja se iscrpljivala u veštini davanja saveta. Može biti da je u tragalačkom oduševljenju otišla i previsoko.

Miroslav Antić u svojoj poeziji za decu iznova postavlja na dnevni red pitanje komunikativnosti. Njegovo govorno lice hoće da bude lice poverenja i lice srodnog mišljenja. Njegova poezija u najvećem meri kriše prisustvo posrednika. Jedan korak u životu poezije za decu kao da je zatvoren. Pesma za decu je rodjena da bi bila dečja, a godinama se upinjala da bi postala napokon pesmom. Miroslav Antić nagoveštava novi korak: njegova pesma opet insistira na tome da bude — dečja.

I
kako smo mudro pobegli kada je trebalo mreti
potonja moja istino zvezdano moje otkriće
obeznađeno poklekli ko mrtvi suncekreti
zlokobno snevajući suđenje krvoprotiče
kako smo mudro pobegli kada je trebalo mreti

otkuda ovi putevi što u nedogled vode
še se to nam piše u gustom pljuskaju straha
svinućeno ko bilje eja da smo nešto vode
da jedrimo nad svetom oblakom vetrovog praha
otkuda ovi putevi što u nedogled vode

poslednje svesno bilje podiže strašnu bunu
protiv zločinstva kiša i jesenje tiranije
pomreče golubovi na našem zadnjem stradunu
i ništa neće biti kao što beše ranije
poslednje svesno bilje podiže strašnu bunu

mi ćemo ljubavi moja izvedriti sutone
potpuno svesni nemoći da se znamo ponoviti
pa kad potonje sunce u bone oči utone
crne će kiše bola naše potomstvo oviti
mi ćemo ljubavi moja izvedriti sutone

nikom u ovom svetu ništa nismo zaveštali
ni jednu reč što teši ni jednu pragraš vedrine
ko zalutale kornjače u peštari smo nestali
nikad nas nije ni bilo van prozlike tišine
nikom u ovom svetu ništa nismo zaveštali

mi ništa nismo otkrili i zato možemo uteći
oni koji se nadaju otače tuđi otkriću
do dna se neba tone neglasom samo čuteći
stiči će samo oni spnuti u svom biću
mi ništa nismo otkrili i zato možemo uteći

zlo nam se vidiš piše osećam to po travama
pre vremena su svele ko da im se ne živi
o teške slutnje nosimo pritažene u glavama
ako se išta desi mi smo jedini krivi
zlo nam se vidiš piše osećam to po travama

o blago nama krivima nad nama kletva visi
šta bi da nismo mrtzeli da nismo zlopatnili

jednako smo ti rasi na crnoj zemljinjoj sisi
musa na golom kamenu marko na žutoj svili
o blago nama krivima nad nama kletva visi

II

nemamo kud pobeći muke nam zore predstoje
čuj već se ruše svetovi tkani kriticima ptica
bezbroj gorčkih cvetova topisa slutnje moje
dolazi vreme plača i vreme nesanića
nemamo kud pobeći muke nam zore predstoje

daleko negde sumračaj pohode južne vode
o još to ima svetova izvan mojih klonuća
izvan nas samih niotkud druge slobode
dok nam ne smrkne čelu strcu nama svanuća
daleko negde sumračaj pohode južne vode

ogromno klatno jeseni nad mojim bolom se njiše
nijednu tuđinju zrona u mojim kapilarima
o već to sleću stice panonske kiše
dolazi vreme smrti svim sveznadarima
ogromno klatno jeseni nad mojim bolom se njiše

svanuće opet snegovu opet će snegovu svanuti
i bezbroj belih srna biće u tvojim zenama
iz mene će ponovo bar jedan plamen planuti
tuge će mi se vedriti po mesečevim menama
svanuće opet snegovu opet će snegovu svanuti

perica zubac elegije

nemamo kud pobeći muke nam zore predstoje
malo smo malo plakali a odveć smo se smejali
a pod stražilovom nek zgasnu iskre moje
nekada smo se na njima kao na plamu grejali
nemamo kud pobeći muke nam zore predstoje

III

vodo prokletstvo moje osuh se krt po svetu
nad bezbroj tuđih gradova teške padaju kiše
sunce me u oči zgodi u ahlovu petu
ni na jedno ti slavije ne umem doći više
vodo prokletstvo moje osuh se krt po svetu

te ribe što se lome po nevidenim morima
proslaviće mi poraz u mučnom carstvu međuza
umirala su leta u našim hudićm dvorima
govorio sam ti uvek bolno se bojim uza
crne su biljke venule u našim govorima

o sputate me sasvim nemoći nesaniće
ruke mi gradno svezali nesročni stihovi
nad tvojim gradom noćas modre osviću ptice
i eva oči moje zastiru kriči njihovi
o sputate me sasvim nemoći nesaniće

kako da ti se javim kad su međ nama svetovi
o pusta panonija preduga nam za ruke
po danuvu se prosuli potonji sunčevi cvetovi
grđni me nose brodovi u bogzma koji luke
kako da ti se javim kad su međ nama svetovi

lini niz moje neverstvo što se divno pretvara
gle moje lomne sunjnje kako se u san pretuča
rastače me prokletstvo iz ničeg što se svara
smulo krdo srna što naša tela presuča
lini niz moje neverstvo što se divno pretvara

odoše labudi tuge niz ko zna koju vodu
izdignuti im vratovi kao vršci jarbola
ja nikog nisam ubio prvi u svome rodu
nedobog da te ubije ova kiša simbola
odoše labudi tuge niz ko zna koju vodu